

Stenografični zapisnik

druge seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 3. novembra 1905.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton pl. Detela.
— Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik
Teodor Schwarz in c. kr. okrajni glavar
Viljem Haas. — Vsi člani razun: knezoškof
dr. Anton Bonaventura Jeglič in Andrej
Mejač. — Zapisnikar: Deželni tajnik Fran Uršič.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika 1. deželno-zborske seje dné 25. oktobra 1905.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Volitev dveh rediteljev.
4. Volitev dveh verifikatorjev.
5. Utemeljevanje nujnih predlogov.
6. Volitev finančnega odseka 12 članov.
7. Volitev upravnega odseka 12 članov.
8. Volitev verifikacijskega odseka 9 članov.
9. Volitev odseka za letno poročilo 9 članov.
10. Poročilo o delovanju deželnega odbora za dobo od 1. januarja do konca decembra 1904.
Poročila deželnega odbora, s katerimi se predloži:
11. Priloga 1. Računski sklep kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za l. 1904.
12. Priloga 2. Računski sklep deželnega posojilnega zaklada za l. 1904.
13. Priloga 3. Računski sklep deželnokulturnega zaklada za l. 1904.
14. Priloga 4. Dovolitev deželnega prispevka za pogozditev pašnikov na Nanosu graščaka Karola Mayerja v Ložah.
15. Priloga 5. Računski sklep zaklada deželne prisilne delavnice za l. 1904.
16. Priloga 6. Računski sklep normalnošolskega zaklada za l. 1904.
17. Priloga 7. Dovolitev deželnega prispevka za uravnavo Save na progi Laze-Senožeti med km 22'9 do 23'8.
18. Priloga 8. Računski sklep pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za l. 1904.

Stenographischer Bericht

der zweiten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 3. November 1905.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto
Edler von Detela. — Regierungsvertreter: K. k.
Landespräsident Theodor Schwarz und k. k.
Bezirkshauptmann Wilhelm Haas. — Sämtliche
Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr.
Anton Bonaventura Jeglič und Andreas
Mejač. — Schriftführer: Landschafts-Sekretär
Franz Uršič.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokollés der 1. Landtagsitzung vom 25. Oktober 1905.
2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.
3. Wahl zweier Ordner.
4. Wahl zweier Verifikatoren.
5. Begründung der Dringlichkeitsanträge.
6. Wahl eines Finanzausschusses von 12 Mitgliedern.
7. Wahl eines Verwaltungsausschusses von 12 Mitgliedern.
8. Wahl eines Verifikationsausschusses von 9 Mitgliedern.
9. Wahl eines Rechenschaftsberichts-ausschusses von 9 Mitgliedern.
10. Rechenschaftsbericht des Landesauschusses für die Zeit vom 1. Jänner bis Ende Dezember 1904.
Berichte des Landesauschusses, mit welchen vorgelegt wird:
11. Beilage 1. Rechnungsabsluß des krainischen Lehrer-Pensionsfonds für das Jahr 1904.
12. Beilage 2. Rechnungsabsluß des Landesanlehensfonds für das Jahr 1904.
13. Beilage 3. Rechnungsabsluß des Landeskulturfonds für das Jahr 1904.
14. Beilage 4. Bewilligung eines Landesbeitrages für die Aufforstung der dem Gutsbesitzer Karl Mayer in Leutenburg gehörigen Gutweiden am Nanos.
15. Beilage 5. Rechnungsabsluß des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1904.
16. Beilage 6. Rechnungsabsluß des Normalschulfonds für das Jahr 1904.
17. Beilage 7. Bewilligung eines Landesbeitrages zur Regulierung der Save in der Strecke Laase-Senožet zwischen km 22'9 bis 23'8.
18. Beilage 8. Rechnungsabsluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1904.

19. Priloga 9. Računski sklep muzejskega zaklada za l. 1904.
20. Priloga 10. Računski sklep garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za l. 1904.
21. Priloga 11. Računski sklep gledališkega zaklada za l. 1904.
22. Priloga 12. Računski sklep bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za l. 1904.
23. Priloga 13. Računski sklep kranjske kmetijske šole na Grmu za l. 1904.
24. Priloga 14. Računski sklep deželnega zaklada za l. 1904.
25. Priloga 15. Proračun učiteljskega pokojninskega zaklada za l. 1906.
26. Priloga 16. Proračun deželnega posojilnega zaklada za l. 1906.
27. Priloga 17. Proračun Grmskega zaklada za l. 1906.
28. Priloga 18. Proračun deželnokulturnega zaklada za l. 1906.
29. Priloga 19. Poročilo deželnega odbora o volitvi dveh deželnih poslancev iz volilnega razreda velikega posestva.
30. Priloga 20. Poročilo deželnega odbora gledé dovolitve višjih nego 20 % doklad za cestne namene.
31. Priloga 21. Poročilo deželnega odbora o zgradbi okrajne ceste Krmelj-Tržišče z dotičnim načrtom zakona.
32. Volitev deželnega odbornika iz kurije velikega posestva.
33. Priloga 23. Poročilo deželnega odbora glede zopetne predložitve v deželno-zborskih zasedanjih l. 1902, 1903 in 1904 nerešenih predlog.
34. Priloga 22. Proračun zaklada deželne prisilne delalnice za l. 1906.
35. Priloga 24. Poročilo deželnega odbora o prošnji mestne občine Ljubljanske za dovoljenje, da sme vsled neizvršenih raznovrstnih javnih del prihranjeni znesek 170.000 kron porabiti v pokritje primanjkljaja pri stroških za povečanje mestne elektrarne.
36. Priloga 25. Proračun gledališkega zaklada za l. 1906.
37. Priloga 26. Poročilo deželnega odbora o tem, da voli deželni zbor 4 člane in 4 namestnike v pridobninsko deželno komisijo za Kranjsko, potem 8 članov in 8 namestnikov v prizivno komisijo gledé osebne dohodnine za Kranjsko.
38. Priloga 27. Proračun normalnošolskega zaklada za l. 1906.
39. Priloga 28. Poročilo deželnega odbora o preložitvi Beloške deželne ceste na Štiklu.
40. Priloga 29. Poročilo deželnega odbora gledé posledobne dovolitve deželnih prispevkov za več dovršenih vodovodov.
41. Priloga 30. Proračun muzejskega zaklada za l. 1906.
42. Priloga 31. Proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbeneev za l. 1906.
43. Priloga 32. Poročilo deželnega odbora o oddaji del pri razširjalni zgradbi domobranske vojašnice.
19. Beilage 9. Rechnungsabscluß des Museumsfonds für das Jahr 1904.
20. Beilage 10. Rechnungsabscluß des Garantiefonds der Untertrainerbahnen für das Jahr 1904.
21. Beilage 11. Rechnungsabscluß des Theaterfonds für das Jahr 1904.
22. Beilage 12. Rechnungsabsclüsse des Krankenhaus-, Frauenhaus-, Gebärdhaus- und Findelfonds für das Jahr 1904.
23. Beilage 13. Rechnungsabscluß der krainischen landwirtschaftlichen Schule in Stauden für das Jahr 1904.
24. Beilage 14. Rechnungsabscluß des Landesfonds für das Jahr 1904.
25. Beilage 15. Voranschlag des Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1906.
26. Beilage 16. Voranschlag des Landesanlehensfonds für das Jahr 1906.
27. Beilage 17. Voranschlag des Staudner Fonds für das Jahr 1906.
28. Beilage 18. Voranschlag des Landeskulturfonds für das Jahr 1906.
29. Beilage 19. Bericht des Landesauschusses über die Wahl zweier Landtagsabgeordneten aus der Wählerklasse des Großgrundbesitzes.
30. Beilage 20. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung von mehr als 20 % igeⁿ Umlagen für Straßenzwecke.
31. Beilage 21. Bericht des Landesauschusses, betreffend den Bau der Bezirksstraße Krmelj-Tržišče unter Anschluß des betreffenden Gesetzentwurfes.
32. Wahl eines Landesauschussesmitgliedes aus der Kurie des Großgrundbesitzes.
33. Beilage 23. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Wiedervorlage der in den Landtagsessionen der Jahre 1902, 1903 und 1904 unerledigt geliebenen Vorlagen.
34. Beilage 22. Voranschlag des Landes-Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1906.
35. Beilage 24. Bericht des Landesauschusses, betreffend das Ansuchen der Stadtgemeinde Laibach um Bewilligung der Verwendung eines infolge Nichtausführung verschiedener öffentlicher Arbeiten in Ersparung gekommenen Betrages von 170.000 Kronen zur Deckung eines Fehlbetrages bei den Kosten für die Vergrößerung des städtischen Elektrizitätswerkes.
36. Beilage 25. Voranschlag des Theaterfonds für das Jahr 1906.
37. Beilage 26. Bericht des Landesauschusses, betreffend die vom Landtage vorzunehmende Wahl von 4 Mitgliedern und 4 Stellvertretern in die Erwerbsteuer-Landeskommission für Krain, dann von 8 Mitgliedern und 8 Stellvertretern in die Personaleinkommensteuer-Verufungskommission für Krain.
38. Beilage 27. Voranschlag des Normalerschulfonds für das Jahr 1906.
39. Beilage 28. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Umlegung der Weissenfeller Landesstraße am Stückelberge.
40. Beilage 29. Bericht des Landesauschusses, betreffend die nachträgliche Bewilligung von Landesbeiträgen für mehrere ausgeführte Wasserversorgungsanlagen.
41. Beilage 30. Voranschlag des Museumsfonds für das Jahr 1906.
42. Beilage 31. Voranschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1906.
43. Beilage 32. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Vergebung der Arbeiten beim Erweiterungsbaue der Landwehrfaberne.

Začetek seje ob 11. uri 40 minut dopoludne.

Beginn der Sitzung um 11 Uhr 40 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Progllašam sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika I. deželnozborske seje dné 25. oktobra 1905.**1. Lesung des Protokoll der I. Landtags-sitzung vom 25. Oktober 1905.****Tajnik Uršič:**

(Bere zapisnik I. seje v slovenskem jeziku. — Sieht das Protokoll der I. Sitzung in slovenischer Sprache.)

Deželni glavar:

Ali ima kdo kako opombo k ravnokar prečitanem zapisniku?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Kakor je iz zapisnika zadnje seje razvidno, je bilo podanih jako mnogo prošelj in predlogov, kateri so bili že v zadnji seji izročeni posameznim odsekom. Nobeden od teh odsekov pa še ni voljen in zaradi tega si dovoljujem v imenu častitih svojih gospodov somišljenikov prečastitega gospoda deželnega glavarja vprašati, kako je to, da od zadnje seje visokega deželnega zbora, ki je bila dne 25. oktobra pa do danes dne 3. novembra nobene seje bilo ni.

Jaz in vsi gospodje moji somišljeniki smo preverjeni, da častiti gospod deželni glavar s tem ne namerava podpirati kake obstrukcionistične taktike, vendar si pa ne moremo kaj, da ne bi svoje začudenje izrekli, da se taki presledki med sejami v našem že itak kratko odmerjenem zasedanju dovoljujejo, ki nič drugega ne pomenjajo, kakor samo izdatno obremenitev deželnih izdatkov.

Torej jaz bi prosil prečastitega gospoda deželnega glavarja, da bi tako ljubeznjiv bil, nam to pojasniti, kajti mi stojimo na stališču, da sedimo tukaj, da delujemo in sicer da kolikor mogoče hitro delujemo.

Deželni glavar:

Na to prav kratko odgovarjam. Vsaj je znano gospodom poslancem, da sem v zadnji seji, ko sem videl, da ni soglasja niti glede volitve v odseke, naznanil, da bom sklical gospode klubove načelnike in njihove namestnike, da se dogovorijo glede postopanja, kako naj se v prihodnji seji obravnava o nujnih predlogih, ki so bili stavljeni zaradi volilne reforme.

Ravno gospodu predgovorniku Hribarju je znano, da sem gospode načelnike in namestnike sklical in sicer sem bil namenjen jih sklicati že za soboto, tako da bi bila prihodnja zbornična seja v

ponedeljek. Ker je bil pa gospod načelnik kluba veleposesnikov po bolezni zadržan in je njegov namestnik gospod poslanec grof Barbo kot referent o Grmski šoli dne 28. oktobra moral odpotovati k izpitu na kmetijski šoli, se v soboto ni mogel vršiti shod klubovih načelnikov in torej je bil odložen na ponedeljek. Z ozirom na to torej, da je bil ta sestanek šele v ponedeljek in vmes pa praznik vseh svetnikov, ko vendar vsak gospod poslanec, zlasti ki prebiva na deželi, ta dan želi doma praznovati, mi za sklicanje zbornične seje ni preostajal noben drug, kakor današnji dan. Da bi jaz s tem hotel podpirati obstrukcijo, tega gospod poslanec župan Hribar ni trdil, in torej mi tega tudi ni treba zavračati, ampak vsak, kdor mene pozna, mora priznati, da ne zaslužim nobenega predbacivanja.

Abgeordneter Graf Barbo:

Mit Bezug darauf, daß der Herr Landeshauptmann in seinen Ausführungen sich auf mich berufen hatte, daß die Konferenz der Klubobmänner nicht vor Montag einberufen werden konnte, weil ich am Samstag verhindert war, erlaube ich mir darauf hinzuweisen, daß meinerseits gar kein Grund vorhanden gewesen wäre, daß diese Konferenz nicht schon Donnerstag oder Freitag stattgefunden hätte.

Deželni glavar:

Nasproti tej izjavi konstatujem, da je bil v četrtek in petek gospod poslanec dr. Šusteršič, ki je imel opravila pri sodnijski obravnavi, absolutno zadržan, se konference vdeležiti. Torej če velja pravica za enega gospoda klubovega načelnika, da se ne obravnava v njegovi odsotnosti, velja to tudi za drugega. Mislim, da sem stvar dovolj pojasnil, sicer pa bi prosil gospode, ki se toliko spodtikajo nad tem presledkom, da naj bi pogledali v stenografične zapisnike prejšnjih let izza časov, ko so bili deželni glavarji dr. Poklukar, grof Thurn ali gospod vitez Kaltenegger, koliko časa je takrat preteklo med prvo in drugo deželnozborsko sejo.

Poslanec Hribar:

Temu nasproti bi pripomnil, da pa so tedaj odseki bili že izvoljeni in so delovali, sedaj pa noben odsek še ni izvoljen bil in tudi ni delal.

Deželni glavar:

To ni moja krivda, da odseki niso izvoljeni. Bili se bi lahko volili, ker so te volitve bile na dnevnem redu.

Abgeordneter Graf Barbo:

Ich anerkenne vollkommen die Ausführungen des Herrn Landeshauptmanns. Ich habe ihm auch keinen Vorwurf machen wollen, ich habe nur konstatiert, daß ich nicht die Schuld der Verhinderung trage, daß diese Konferenz nicht schon vor Montag stattgefunden hat. In seiner ersten Erwiderung hat sich aber der Herr Landeshauptmann nur auf mich bezogen, nicht aber auch auf die anderen Herren.

Deželni glavari:

Torej če ne želi nihče kakega popravka v zapisniku prve seje — (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.) izrekam, da je isti potrjen.

Visoka zbornica! V zadnji seji videli smo še v naši sredi (Poslanci vstanejo. — Die Abgeordneten erheben sich.) starosto deželnih poslancev tovariša Primoža Pakiža. Danes je njegov sedež prazen in dragi, stari tovariš počiva že v črni zemlji. Dne 28. oktobra je vrnivši se iz Ljubljane na svoj dom obolel v Ribnici in tam izdihnil svojo blago dušo. Vsi gospodje, ki so sodelovali s tovarišem Pakižom, so dobro prepričani in spoznajo, da je bil izredno delaven, marljiv in prijazen tovariš. On je bil izvoljen leta 1873. v deželni zbor v volilnem okraju Kočevje-Ribnica-Velike Lašiče in od tega časa, torej skozi 33 let, je bil pri vseh novih volitvah zopet v tem okraju izvoljen. To najbolje kaže, koliko zaupanja je on užival pri svojih volilcih; zaupanja, katero je tudi v polni meri zaslužil. (Splošno pritrjevanje. — Allgemeine Zustimmung.) Pokazali so mu volilci in prebivalci v domačem okraju, kako ga ljubijo in spoštujejo tudi s tem, da so ga volili v vse avtonomne zastope tamošnjega okraja. Bil je čez 50 let občinski svetovalec, bil je član krajnega šolskega sveta, krajnega cestnega odbora in izvoljen je bil tudi v c. kr. okrajni šolski svet. Največ zaslug za svoj volilni okraj si je pa takrat pridobil, ko je bil član okrajne komisije za uravnavo zemljiškega davka, to je v času od l. 1870. do 1881. Kot tak je z vso vnemo in odločnostjo uspešno delal na to, da so se v tistem okraju cenitve čistega dohodka zemljišč pravično in za posestnike tudi ugodno vršile. Hvaležni so mu bili prebivalci njegovega volilnega okraja in pokazali so to tudi pri njegovem pogrebu, ko so žalovali, kakor da bi bili pokopavali svojega očeta.

Pakiž je bil kremenit in odkritosrčen značaj, govoril je le po svojem prepričanju in brez strahu vsake zamere. Zato naj mož po njegovem trudapolnem, dolgem delovanju počiva v Božjem miru!

Gospodje poslanci, ki so že v znak sožalja ustali, pritrdili mi bodo, da se sožalje deželne zbornice zabeleži v zapisniku današnje seje. (Splošno pritrjevanje. — Allgemeine Zustimmung.)

Sedaj pride na vrsto točka:

2. Naznanila deželnozbornskega predsedstva.**2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.**

Naznanjam, da je gospod poslanec Mejač danes telegrafično se opravičil, da je zadržan vdeležiti se današnje seje.

Vložena je bila cela vrsta peticij, katere prosim naj gospod zapisnikar prečita, da se bodo potem izročile dotičnim odsekom:

Tajnik Uršič:

(bere došle peticije in sicer se izročijo finančnemu odseku: — *Istet die eingelaufenen Petitionen und zwar werden dem Finanzausschusse zugewiesen:*)

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda prosi podpore.

Podobčina Žirovnica pri Cirknici, prosi podpore za napravo vodovoda.

Leinert Marija, učiteljska vdova, prosi za dovolitev miloščine.

Hiti Marija, učiteljska vdova, prosi za dovolitev miloščine.

Dr. Stojce Josip na Dunaju, prosi za podporo, da se izobrazí za kirurga.

Dominik Emilija, vdova okrožnega zdravnika, prosi za zvišanje miloščine.

Ahčin Marjeta, vdova pomožnega uradnika, prosi za podaljšanje miloščine.

Nadeniczek Anton, inženir, prosi za dovolitev odpravnine.

Jak Avgust, bivši pomožni uradnik, prosi podpore.

Šolsko predstojništvo v Šmihelu, prosi nagrade po 1000 K dvema učiteljicama.

Mlekarska zadruga v Košani, prosi za odpis posojila 900 K.

Županstvo v Kamniku prosi 50% deželne prispevka za podaljšanje vodovoda.

Zastop zdravstvenega okrožja v Novem mestu prosi deželne podpore za ustanovitev ženske bolnišnice v Novem mestu.

Adamič August, učitelj v Ljubljani, prosi za odpust preveč prejete starostne doklade.

Loker Anton, nadučitelj v p., za zvišanje pokojnine.

Gabršek Franc, šolski vodja na II. mestni osemrazrednici, za zvišanje opravilne doklade.

Ferlan Marija, učiteljska vdova, za podaljšanje miloščine.

Boršnik Pavl, učitelj v p., za podporo.

Cebin Leopoldina, učiteljska vdova, za zvišanje pokojnine.

Kalin Frančiška, učiteljeva soproga, za podaljšanje miloščine.

Jalen Frančiška, vdova sekcijškega sluge, za podaljšanje miloščine.

Podobčina Gorenjopolje pri Toplicah, prosi deželne podpore za zgradbo mostu čez Krko.

Županstvo Sodražica prosi deželne podpore za zgradbo šolskega poslopja.

Pečnik Jernej, starinoslovec v Ljubljani, prosi nagrade za starine, izročene deželnemu muzeju.

Kogej Marija, nadučiteljeva vdova v Idriji, prosi za podaljšanje in zvišanje podpore njenemu bolnemu sinu Jožefu.

Bantan Kristina, nadučiteljeva vdova v Ljubljani, prosi za zvišanje pokojnine in odgojnine.

Arselin Avgust, vpokojeni učitelj v Novem mestu, prosi za zvišanje pokojnine.

Čadež Anton, mestni katehet v Ljubljani, prosi za dovolitev prve službene petletnice.

Ribnikar Marija, učiteljeva vdova v Zajevšah pri Dolu, prosi za zvišanje pokojnine.

Kristof Karol, vpok. nadučitelj v Novem mestu, prosi za zvišanje pokojnine.

Podporno društvo za slovenske visokošolce v Gradcu, prosi podpore.

Dijaško podporno društvo „Radogoj“ v Ljubljani, prosi podpore.

Podporno društvo za slovenske visokošolce v Pragi, prosi podpore.

Pavlin Josip, tehnik, prosi podpore za nadaljevanje studij.

Moškerc Jakob, kočar v Bizoviku in pogorelec, prosi podpore.

Kuntarič Ivan, bivši deželni dacar v Razdrtem, prosi za sprejem v dacarsko službo ali pa za podporo.

Županstvo v Vipavi prosi podpore za napravo napajališča na Nanosu.

Županstvo v Preserji pri Borovnici, prosi za napravo vodovoda.

Županstvo Janeževobrdno prosi podpore vsled toče.

Krajni šolski svet in županstvo v Polšniku prosita deželne podpore za zgradbo šolskega poslopja.

Odbor podpornega društva za slovenske visokošolce na Dunaju, prosi podpore.

Zakrajšek Albin, slušatelj dunajske tehnike, prosi za podelitev ustanove ali podpore.

Županstvo v Mokronogu prosi, da se zgradi železnična proga Št. Janž-Trebnje, oziroma Velika Loka.

(Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Županstvo Črni vrh pri Vrhniki prosi, da se zgradi okrajna cesta od Polhovega gradca v Škofjokoloko.

(Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Trgovska in obrtniška zbornica v Ljubljani, prosi za izpopolnitev dež. vodnega zakona z dne 15. maja 1872, dež. zak. št. 16.

(Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Prošnja občin Zminec, Črešnjevce, Paloviče, Trebeljevo in Božakovo za spremembo volilnega reda.

(Se izroči ustavnemu odseku. — Wird dem Verfassungsausschusse zugewiesen.)

Deželni glavar:

Predno nadaljujemo obravnavo, je treba, da se volitvi dveh rediteljev in dveh verifikatorjev izvršita. Jaz bi torej prosil, da se takoj izvršita volitvi pod točko 3. in 4. dnevnega reda, namreč:

3. Volitev dveh rediteljev.

3. Wahl zweier Ordner.

in

4. Volitev dveh verifikatorjev.

4. Wahl zweier Verifikatoren.

Prosim, da bi gospodje listke napravili, pri čemer opozarjam, da bo namestu umrlega dr. Schafferja treba voliti novega verifikatorja.

Gospod poslanec župan Hribar ima besedo!

Poslanec Hribar:

Da se stvar okrajša, bi jaz po dogovoru z gospodi tovariši predlagal, da se za verifikatorja izvolita gospod poslanec dr. Schweitzer in gospod poslanec grof Barbo, in za reditelja pa dosedanja reditelja gospoda poslanca Pirc in baron Apfaltrer.

Deželni glavar:

Ako nihče ne ugovarja, da se na ta način volitev izvrši —

(Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

prosim gospode, ki se strinjajo s tem, da se gospoda poslanca dr. Schweitzer in grof Barbo izvolita kot verifikatorja, da ustanejo.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto in sedaj pride na vrsto predlog, da se kot reditelja izvolita gospoda poslanca Pirc in baron Apfaltrer.

Gospodje, ki temu pritrjujejo, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Izročeni sta bili gospodu zapisnikarju pred začetkom seje dve interpelaciji in sicer prva je bila izročena interpelacija gospoda deželnega poslanca Franca Arko in tovarišev na gospoda deželnega predsednika.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita to interpelacijo.

Tajnik Uršič:

(bere: — liest:)

„Interpelacija

deželnega poslanca Francišek Arko-ta in tovarišev na gospoda deželnega predsednika.

Že z državnošolskim zakonom z dne 14. majnika 1869. l. so se ustanovile za celo Avstrijo meščanske šole s prevažno nalogo, zagotoviti oni mladini, ki

ne obiskuje srednjih šol, tako šolsko omiko, ki presega učni smoter splošnih ljudskih šol. Meščanska šola, katere namen je preskrbovati predizomiko za višje trgovske, obrtne, poljedelske in druge strokovne šole ter učiteljišča in za praktično življenje sploh, je tedaj šola proizvajajočega srednjega stanu.

Deželni zakon z dne 29. aprila 1873. l., ki urejuje napravo meščanskih šol na Kranjskem, določuje, da bodi v vsakem šolskem okraju vsaj ena meščanska šola. Ta zakonita določba je žalibog do sedaj ostala le na papirju, kar je v veliko škodo času primerni ljudski izobrazbi.

Kako velikega pomena so dobre meščanske šole za praktično življenje, ljudsko prosveto in splošni napredek, nam najbolj dokazuje dejstvo, da so one dežele, kjer je meščansko šolstvo najbolj razširjeno, v zadnjih 20 letih duševno in gmotno najbolj napredovalo. Kako je dežela Kranjska v tem oziru zaostala in v kako žalostnem razmerju je z drugimi deželami naše državne polovice, naj zadostuje, ako navedemo, da ima Češka 110 šolskih okrajev in 451 meščanskih šol, Moravska 56 okrajev in 147 meščanskih šol, Dolenja Avstrija 27 šolskih okrajev in 166 meščanskih šol, Šlezija 11 šolskih okrajev in 21 meščanskih šol, dočim ima Kranjska, kakor znano, 12 šolskih okrajev in le eno deško meščansko šolo in še to z nemškimi učnimi jeziki.

Občinski odbor postojnski je uvažuje veliko važnost meščanskih šol za praktično življenje v svoji seji dne 7. februarja 1901 soglasno sklenil, prositi za ustanovitev meščanske šole s trgovskim značajem v Postojni in obrniti se ob enem s prošnjo do visokega deželnega zbora kranjskega, ki naj bi ustanovitev nameravane šole podpiral s tem, da sklene prevzeti plače učiteljstva na račun deželnega zaklada.

Postojna je po svoji geografski legi naravno središče Notranjske in tudi središče med Ljubljano, Trstom, Reko in Gorico. Vsled svoje lege, števila prebivalstva in trgu in bližnji okolici, kakor tudi vsled svoje prometne važnosti je bila Postojna opravičena nujno zahtevati ustanovitev meščanske šole.

Deželni zbor je rešuje dotično prošnjo v svoji seji dne 13. julija 1901 na predlog finančnega odseka soglasno sklenil:

„Deželni zbor zagotavlja nameravani javni meščanski šoli v Postojni, bodisi da jo ustanovi postojnski šolski okraj ali pa postojnska tržka občina sama ali s pomočjo drugih faktorjev, redno letno subvencijo s tem, da prevzame dežela plačevanje učiteljskega osebja ali pa, da se izplačuje šoli denarna podpora do zneska, ki je potreben za pokritje potrebščine za učiteljsko osebje. Za slučaj, da se šola otvori že s šolskim letom 1901/02, se dovoljuje deželnemu odboru v to svrhu kredit 500 kron.

Sicer se pa prošnja odstopa deželnemu odboru, da jo reši v ostalem delu.“

Kakor je iz vsega tega razvidno, so se pričeli prvi potrebni koraki za ustanovitev šole že meseca februarja 1901 in ako bi storile tudi c. kr. šolske oblasti v polni meri svojo dolžnost, bi se dalo tako šolo najdalje tekom enega leta ustanoviti in otvoriti. Finančni odsek deželnega zbora je, kakor razvidno iz dotičnega predloga, celo pričakoval, da se šola

otvori že v jeseni istega leta in je v to svrhu predlagal za leto 1901/02 kredit 500 K.

Sedaj teče že peto leto, a meščanske šole v Postojni še ni, in z ozirom na dosežanje počasno postopanje smo opravičeni dvomiti, da bi se ta prihodnje leto otvorila.

V letošnji pomladi se je sestavil pri c. kr. okrajnem šolskem svetu v Postojni po posebnem odseku, kakor to zahteva dotični zakon, učni črtež za bodočo meščansko šolo v Postojni in treba je bilo le predložiti ga v odobrenje učnemu ministrstvu, razpisati učna mesta in priskrbeti še morebitne malenkosti in prvi razred bi se lahko otvoril že letos. Seveda to bi bilo prehitro. Učni črtež, katerega je odobrilo učno ministrstvo, se je doposlal c. kr. okrajnemu šolskemu svetu v Postojno šele 26. t. m. torej — post festum.

Vsled tega popolno neopravičenega zavlačevanja izgubilo se je zopet eno leto in izključeno ni, da se pojavijo tik pred početkom bodočega šolskega leta zopet kake „nepričakovane“ ovire, ki bi utegnile biti povod še nadaljnemu zavlačevanju, in to tembolj, ako se od predsedništva deželnega šolskega sveta ne bo že sedaj zato skrbelo, da bo v najkrajšem času vse definitivno rešeno in vse priskrbljeno.

Ker je postojnskemu okraju, osobito pa postojnskemu trgu ravnokar opisano neopravičeno in neutemeljeno zavlačevanje neizmerno škodovalo, ne da bi ugledu c. kr. šolskih oblasti najmanje koristilo, in ker se mora Notranjska, osobito pa postojnski trg, pravočasno zavarovati zoper nadaljno tako neutemeljeno oškodovanje, zato vprašamo podpisani:

Ali se hoče gospod deželni predsednik kot predsednik c. kr. deželnega šolskega sveta o stvari informirati in nam dati zagotovilo, da se bo vse, kar je še treba za otvoritev meščanske šole v Postojni, v najkrajšem času definitivno rešilo tako, da bo mogoče najdalje s početkom drugega semestra razpisati dotična učna mesta in otvoriti prvi razred prav gotovo s pričetkom bodočega šolskega leta 1906/07?

V Ljubljani, 3. novembra 1905.

Fr. Arko. Iv. Hribar. Božič. Grasselli. Ciril Pirc. Fil. Supančič. dr. Ivan Tavčar. dr. D. Majaron. dr. Ferjančič.“

Deželni glavar:

Čast mij e, izročiti to interpelacijo veleblagorodnemu gospodu deželnemu predsedniku.

Vloženo je bilo tudi še drugo vprašanje na gospoda deželnega predsednika, katero prosim, da gospod zapisnikar prečita.

Tajnik Uršič:

(bere: — Iteft:)

„Vprašanje

do gospoda deželnega predsednika v zadevi vmešanja politične oblasti pri odslovljenju župnika v Sori.

Dne 30. oktobra t. l. pripetile so se v Sori velike rabuke, ker je zaukazal knezoškofijski ordinarijat, da se odslovi dosedanji župnik proti volji velike

večine župljanov. Zadeva se je dolgo časa pripravljala, a knezoškofijski ordinarijat jo je z nekako slovesnostjo hotel dognati v trenutku, ko je nastopil svoje mesto novoimenovani gospod deželni predsednik. — Ni treba preiskavati, kaj ga je vodilo pri tem.

Da se bode ljudstvo pri tem hudo razburilo, vedelo se je naprej; zategadelj je bila dolžnost cerkvene gosposke, da je postopala previdno, in da je skušala z lepo doseči sporazumljenje, v zadevi, ki niti s kanoničnega prava ni dovolj jasna, in v kateri je, ne da bi se vporabljal javna sila, knezoškofijski ordinarijat imel obilo sredstev na razpolago, ako je hotel doseči svoje namene. To zadnje knezoškofijski ordinarijat sam priznava, ko razglaša, da mu ni prišlo na um, klicati posvetno gosposko k posredovanju.

Tembolj se moramo čuditi, da se je posvetna gosposka vmešavala v to zadevo in da je dne 30. oktobra okrajni glavar Ljubljanski prišel na lice mesta z mogočno tolpo orožnikov, ter takoj, ko se je izkazalo, da zbrano ljudstvo noče dati pokorščine odposlancu knezoškofijskega ordinarijata, videl jedino svojo nalogo v tem, da izsili pokorščino omenjenemu knezoškofijskemu odposlancu, v kar nikakor poklican ni bil.

Okrajni glavar Ljubljanski nastopil je s tako nerodnostjo in s tako nespretnostjo, da se stvari niso mogle drugače razviti, nego so se razvile. Končno je tekla kri, in odgovornost za to, kakor tudi za daljše posledice, da bodo ljudstvo, ki v elastičnih predpisih našega kazenskega zakona glede hudodelstva javnega nasilstva niti pojma nima, kar trumoma podili na zatožno klop, pada na omenjenega vladnega funkcionarja, ki bi bil, ako je v njem kaj tiste ljubezni do ljudstva, v kateri je pri nastopu svoje službe tako lepo govoril gospod deželni predsednik, s taktnim ravnanjem prav lahko preprečil vsake silovitosti.

Odlični župljani so ga prosili, da naj ne hodi s silo na dan, da naj se zadeva vsaj za osem dni odloži, da se ljudstvo pomiri ter tako vstvari podlaga za mirno vreditev težavne zadeve, ali okrajni glavar Ljubljanski je oblastno odgovoril: *Die politische Behörde gibt nie nach*. Obžalovati je, da je tak mož, ki je baje že v Domžalah komaj čakal, da so se orožniške puške sprožile, tudi v Sori nastopil, in opravičeno smemo izreči, da bi bil tudi najmlajši uradnik c. kr. okrajnega glavarstva v Ljubljani zadevo srečneje dognal, nego jo je dognal njega načelnik. To je tem bolj obžalovati, ker ne bo obstalo zgolj pri krvi, ki se je prelila, temveč bodo sledile ostre kazenske obsodbe, s kojimi se bode spravilo v hudo nesrečo obilo nedolžnih rodbin.

Javnost se je dalje po vsi pravici razburila tudi vsled tega, da so orožniki, kadar jih je pozval okrajni glavar k sili, orožje in sploh svojo moč rabili z izvanredno krutostjo. In če so poročila resnična, ki prihajajo o tem na dan, bila je ta krutost v obilem pogledu nečloveška, ter je imela le namen, muke aretiranih oseb pomnožiti. Da se je zaboden človek metal po tleh, da se je silil z vdarci

kopita, da je moral peš hoditi, da se za rano, s katero je bilo stegno čez in čez predrto, ni brigal nikdo, da si je bilo mogoče, da je zadeta žila — odvodnica, da se je na surov način odklonila ponudba, da naj bi se ranjenec na vozu odpeljal in da se je le ta na vse zadnje v zimi in noči odtiral do oddaljenega sodišča, vse to spominja na nečloveško krutost, za katero ni toliko odgovoren orožnik, ki je vokal po svojem poklicu, nego politični uradnik, v kojega navzočnosti se je kaj takega dogajalo, ne da bi bil interviniral ter omejil krutost, v kolikor je bila posledica surovosti, ne pa potrebe.

Pravica torej zahteva, da se vrši stroga preiskava ne samo proti tistim, ki so v svoji razburjenosti kršili zakon, nego tudi proti onim, ki so s svojo nerazsodnostjo in netaktnostjo vse zakrivili.

Zategadelj si usojajo podpisani vprašati:

1.) Kako upravičuje gospod deželni predsednik umešanje okrajnega glavarja v zadevo Sorškega župnika in kako opravičuje pred vsem, da je omenjeni vladni funkcionar z orožniško silo izvedel zaukazbe, izdane od cerkvene oblasti?

2.) Ima li gospod deželni predsednik voljo v bodoče kaj takega zabraniti, v predležečem slučaju pa zaukazati ostro preiskavo proti okrajnemu glavarju, ki se je vtikal v zadeve, katere ga nič brigale niso ter si s tem zakrivil, da je v Sori kri tekla?

dr. Ivan Tavčar. Iv. Hribar. Božič. dr. Ferjančič. Ciril Pirč. Fil. Supančič. Grasselli. Fr. Arko. dr. D. Majaron.“

Deželni glavar:

Počastujem se, tudi to interpelacijo izročiti gospodu deželnemu predsedniku.

Sedaj pridejo na vrsto nujni predlogi. Pred vsem prosim gospoda zapisnikarja, da prečita nujne predloge, ki so bili vloženi v zadnji seji in potem se bo vršilo utemeljevanje.

Tajnik Uršič:

(bere: — liest:)

„Nujni predlog

poslancev dr. Šusteršič in tovarišev glede spremembe deželnega reda in deželnega volilnega reda.

Uvažujoč, da sta sedanji deželni red in deželni volilni red v svojih bistvenih določbah sloneča na zistemu neznosnih privilegijev posameznih stanov, popolnoma zastarela in naravnost udarec v obraz zdravi pameti ter pravicam ljudstva, — predlagajo podpisani:

Deželni zbor naj sklene:

1.) Deželni red in deželnega zbora volilni red za vojvodino Kranjsko se ima spremeniti na temelju načel splošne in enake volilne pravice.

2.) Izvoli se poseben ustavni odsek 12 članov, kojemu se naroča, da nemudoma izdela v povedanem

zmislu zakonska načrta in ju najpozneje v 2 tednih predloži zbornici.

3.) Dotlej, da ustavni odsek predloži svoje poročilo, se zbornične seje prekinejo.

V Ljubljani, dne 25. oktobra 1905.

dr. Žitnik. Mih. Arko. dr. Schweitzer. dr. Ivan Šusteršič. dr. Krek. J. Dular. Jaklič. Košak. Pakiz. Pfeifer. Povše. Drobnič. Fr. Demšar.“

„Poslanca Ivana Hribarja in tovarišev

nujni predlog

v zadevi spremembe državnozbornskega volilnega reda.

Visoki deželni zbor skleni:

Da se uveljavi polnopravnost vseh državljanov in odpravijo krivice sedanjega na privilegijih slo- nečega volilnega reda, po katerem se državni zbor ne more smatrati za zastopstvo, ki bi odgovarjalo številnej jakosti posameznih narodov, pozivlje se vlada, da kar najpreje mogoče predloži državnemu zboru načrt zakona o takej premembi državnozbor- skega volilnega reda, ki bode slonela na načelih splošne, neposredne, tajne in jednake volilne pra- vice, ker je le potem mogoče pričakovati volilne reforme tudi za deželne zборе na istej podlagi. Vse- kakor pa vsak volilni red obsegaj tudi najobsežnejše garancije za resnično svobodo volitev in zlasti tudi zoper zlorabe vere in cerkve v volilne namene.

V Ljubljani, dne 25. oktobra 1905.

Iv. Hribar. dr. Ferjančič. Fr. Arko. Ciril Pirc. dr. Iv. Tavčar. dr. Danilo Majaron. F. Supančič. J. Božič. Grasselli.“

„Poslanca Cirila Pirca in tovarišev

nujni predlog

v zadevi vodovoda za Kranj in okolico.

Deželni odbor se pozivlje, da še v tem zase- danju predloži zakonski načrt glede tega vodovoda.

V Ljubljani, dne 25. oktobra 1905.

Ciril Pirc. dr. Ivan Tavčar. Božič. Ivan Hribar. F. Su- pančič. dr. Ferjančič. F. Arko. Grasselli. dr. Danilo Majaron.“

„Poslanca Ivana Hribarja in tovarišev

nujni predlog

v zadevi regulacije službenih prejemkov učiteljskemu osebju na ljudskih šolah.

Visoki deželni zbor skleni:

1.) Pravična uravnava sedanjim razmeram ne- primernih službenih prejemkov učiteljskega osebja na ljudskih šolah v deželi Kranjski smatra se za nujno.

2.) Izvoli naj se poseben odsek dvanajstoriče, ki se naj o tej uravnavi posvetuje in še v tem za- sedanji stavi deželnemu zboru svoje nasvete.

V Ljubljani, dne 25. oktobra 1905.

Iv. Hribar. Ciril Pirc. dr. Ivan Tavčar. F. Supančič. Grasselli. Božič. dr. Majaron. F. Arko. dr. Ferjančič.“

Deželni glavar:

Dalje so bili danes meni izročeni sledeči nujni predlogi, katere izvoli gospod zapisnikar prečitati:

Tajnik Uršič:

(bere: — list:)

„Nujni predlog

poslancev dr. Šusteršič, Povše in tovarišev.

Deželni zbor naj sklene:

Deželni odbor se pooblašča, da sme za vodo- vode, za katere so načrti že izdelani in od mini- strstva odobreni, kakor tudi za vse uravnave vodá, za katere so istotako vse predpriprave dognane, — brez prejšnjega posebnega dovoljenja deželnega zbora deželni prispevek k tem napravam obljubiti in po izvršitvi naprave tudi izplačati.

V ta namen sme deželni odbor uporabljati za- klad, ki je bil ustanovljen z zakonom dné 4. sep- tembra 1900 dež. zak. št. 20 in sme osobito v § 3. tega zakona sklenjeno posojilo v to svrhu po po- trebi realizovati.

V Ljubljani, 3. novembra 1905.

dr. Šusteršič. Povše. Jaklič. Pfeifer. dr. Schweitzer. F. Košak. Pogačnik. Dular. dr. Krek. Drobnič. dr. Žitnik. Fr. Demšar.“

„Nujni predlog

poslancev dr. Šusteršiča, Jakliča, Povšeta in tovarišev.

Deželni zbor naj sklene:

1.) Deželnemu odboru se prepoveduje, pobi- rati deželno doklado od krošnjarske pridobnine.

2.) Deželnemu odboru se ukazuje, da kroš- njarjem vrne deželno doklado, ki so jo vplačali od 1. januarja 1903 dalje od krošnjarske pridobnine.

3.) Deželnemu odboru se nalaga, vse potrebno ukreniti, da se razbremenijo pravi krošnjari tudi od vseh drugih avtonomnih doklad; v ta namen naj deželni odbor predloži v najkrajšem času zbornici potrebne predloge.

V Ljubljani, 3. novembra 1905.

dr. Šusteršič. Mih. Arko. Fr. Drobnič. Jaklič. dr. Žitnik. Fr. Demšar. dr. Krek. Povše. Dular. Pfeifer. F. Košak. dr. Schweitzer.“

„Nujni predlog

poslanca Povšeta, Košaka, dr. Schweitzerja, dr. Žitnika in tovarišev zaradi zgradbe železnice Trebnje-Mokronog-Št. Janž.

Uvaževaje, da je deželni zbor že v svoji seji dne 3. marca l. 1897 sklepal in priznal potrebo in korist naprave lokalne železnice, ki bi tekla od Trebanjske postaje dolenskih železnic čez Mirno-Mokronog do Tržišča in odtod segala z dovlačnico do premogovnikov v Št. Janžu ter sklenil, da prevzame v pospešitev te železnice glavinskih delnic ter naročil deželnemu odboru, da sme izplačati stroške za presojo načrta in stroškovnika do zneska 2000 gld.; uvaževaje, da je deželni zbor v svoji seji dne 16. maja l. 1899. sklenil zagotoviti za zgradbo te železnice 10%o glavnice do najvišjega zneska 100.000 gld. in oziraje se na dejstvo, da je deželni zbor v svoji seji dne 16. julija 1901. l. nujni predlog, katerega je poslanec baron Schwegel v zadevi te železnice stavil, soglasno odobril in sprejel, predlagamo:

Deželni zbor skleni:

1.) Deželnemu odboru se naroča, da vse izvrši v pospešitev konečnih priprav za zgradbo te železnice.

2.) Deželni odbor se pooblašča stopiti v dogovor z lastnikom premogovnika v Št. Janžu in če mu ta pravno veljavno poročstvo za garancijo obrestovanja glavinske svote, potrebne v svrhu zgradbe te železnice, zagotovi, da izda v imenu dežele zagotovilo garancije za oni milijon goldinarjev, ki je pri zgradnji dolenskih železnic preostal, če se ta porabi za zgradbo te železnice.

V formalnem oziru se predlaga takojšnja nujna razprava v zmislu določil opravljenega reda, veljavnih za nujne razprave.

V Ljubljani, dne 3. novembra 1905.

Povše. dr. Schweitzer. M. Arko. F. Drobnič. dr. Šusteršič. Jaklič. dr. Žitnik. Košak. Pfeifer. Fr. Demšar. Pogačnik. Dular. dr. Krek.

„Nujni predlog

poslanca Povše in tovarišev.

Uvaževaje, da se je od 13. maja t. l. do 1. oktobra v 1046 vagonih iz Italije vpeljalo 36.600 prašičev v našo državo;

upoštevaje, da v Italiji parmanentno razsaja prašičja kuga in rdečica ter parkljena gnjilina, ter da se je na uvoženih prašičih iz Italije dokazala prašičja kuga, kakor je to ministerstvo samo priznalo; uvaževaje dejstvo, da je sedanja cena le posledica lanske izredno neugodne letine za krmo, bodisi seno, bodisi druge krmske rastline, kar je povzročilo, da so živinorejci zaradi hudega pomanjkanja krme mnogo živine prodali, ter se je s tem znižalo sploh število živine in treba sedaj vsaj enega leta, da se spodredi dovolj živine;

upoštevaje, da je Italija l. 1901 docela prepo vedala uvoz naših prašičev v Italijo in uvaževaje, da sloni prav v naši prašičoreji in živinoreji sploh

na milijone narodnega premoženja, katero premoženje je treba varovati, da se ne oškoduje oziroma ugonobi po iz tujih transportov živine zanešenih živinskih kugah; in z ozirom na vedno se ponavljajoče zahteve raznih zastopstev mest in trgovskih krogov, da naj državna vlada odpre naše meje tuji živini, osobito oni iz Rusije in balkanskih držav, vsled katerih bi nastale za našo živinorejo, edino zaslombo našega kmetijskega gospodarstva, nepregledne največje in opasne nevarnosti, ker je notrično, da v Rusiji in balkanskih pokrajinah permanentno traja grozna goveja kuga, stavljam o podpisan slededeči predlog:

1.) Deželni zbor skleni najodločnejši ugovor proti odredbi državne vlade, ki dopušča, da prihaja z Italije, ki je okužena s prašičjo kugo, v našo državo, uvoz prašičev, ter zahteva, da se temu uvozu zopet zapro naše meje.

2.) Deželni zbor nujno prosi, da se pod nikakimi pogoji ne odpravi dosedajna mejna zaprtina proti živini iz Rusije in balkanskih držav ter da državna vlada skrbno štiti pri sklepanju trgovinskih pogodb našo živinorejo, to najvažnejšo panogo našega kmetijskega gospodarstva.

3.) Državna vlada se prosi, da z zdatnimi državnimi podporami pospešuje razvoj in napredek vseh vrst naše živinoreje tako, da bo domača živinoreja kar najbolje zmožna oskrbovati ves domači mesni trg in tudi še znaten del razpolagati za izvoz.

V Ljubljani, 3. novembra 1905.

M. Arko. Fr. Drobnič. dr. Šusteršič. Jaklič. dr. Žitnik. dr. Schweitzer. Povše. Fr. Košak. Pfeifer. Pogačnik. Fr. Demšar. Dular. dr. Krek.

„Nujni predlog

poslanca dr. Schweitzerja, dr. Žitnika, F. Košaka in tovarišev.

Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da ukrene vse potrebno, da se povzdigne tekom l. 1906. občinsko cesto, vodečo iz Trebelnega skozi Ormuško vas v Lukovnik in Nemško vas v okrajno cesto.

V formalnem oziru se predlaga takojšnja nujna razprava v smislu § 21. opr. reda.

Ako bi pa zbornica nujnosti tega predloga ne priznala, naj se o tem predlogu postopa po § 18. opr. reda.

V Ljubljani, 3. novembra 1905.

dr. Krek. Fr. Košak. dr. Schweitzer. Mih. Arko. Dular. Fr. Demšar. dr. Šusteršič. Povše. Pfeifer. Drobnič. dr. Žitnik. Pogačnik. Jaklič.“

„Nujni predlog

poslancev dr. V. Schweitzerja, dr. Žitnika, F. Košaka in tovarišev.

Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroči, da prične l. 1906 z gradnjo okrajne ceste, vodeče od Šmihela pri Žužemberku na deželno cesto v Žužemberk.

V formalnem oziru se predlaga takojšna nujna razprava v smislu § 21. opr. reda.

Ako bi pa zbornica nujnosti tega predloga ne priznala, naj se o tem predlogu postopa po § 18. opr. reda.

V Ljubljani, 3. novembra 1905.

Mih. Arko. dr. Schweitzer. Dular. Povše. dr. Žitnik. dr. Krek. Fr. Demšar. Fr. Košak. Pfeifer. dr. Šusteršič. Drobnič. Jaklič. Pogačnik.“

Deželni glavar:

Sedaj pride torej točka:

5. Utemeljevanje nujnih predlogov.

5. Begründung der Dringlichkeitsanträge.

in sicer najprej nujnih predlogov glede volilne reforme.

Jaz bi predlagal, da se, če nihče ne ugovarja, oba predloga ob enem obravnavata, ker velja eno in isto za oba predloga.

(Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Torej smatram, da se visoka zbornica s tem strinja ter ima v utemeljevanje nujnosti predloga glede premembe deželnega reda in deželnega volilnega reda prvi besedo gospod poslanec dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Našo celo državo in sploh celo Habsburško monarhijo pretresa v zadnjih mesecih boj za volilno pravico, boj brezpravne mase narodov zoper volilni red, v katerem je vtelesena krivica, krivica, katera se hoče še za naprej nadaljevati in katera se hoče od tistih, ki imajo privilegije v rokah, petrificirati v naši državi.

Katoliško-narodna stranka gleda s ponosom nazaj na svoje delovanje v prid splošne in enake volilne pravice. Že od nekdanj, odkar katoliško-narodna stranka eksistira, bili so mnogi somišljeniki za splošno in enako volilno pravico. Naravni razvoj te stranke kot prave ljudske stranke, to se pravi kot stranke slovenskega ljudstva, je privedel do tega, da se je stranka korak za korakom demokratizirala tako dolgo, da je stopila popolnoma na stališče odločne dosledne demokracije v okviru monarhične ustave naše države.

Bilo je leta 1898., ko je vodstvo katoliško-narodne stranke po soglasnem sklepu sprejelo v oficijelni program katoliško-narodne stranke splošno in enako volilno pravico in ponosen sem na to, da sem jaz bil tisti član vodstva, ki je zadevni predlog takrat stavil. In to ni bila nobena papirnata resolucija, gospoda moja, kajti od tistega hipa dalje, ko je bil ta sklep storjen, je cela stranka kakor en moč v Kranjski deželi vstopila v boj za uresničenje te točke našega programa. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

In, gospoda moja, ako pravim, da danes z zadovoljstvom opazujemo gibanje za splošno in enako volilno pravico, potem moram reči, da je to zadovoljstvo osobito tudi utemeljeno v nekako spremenjenem položaju v tej zbornici sami, kajti danes je tudi še druga stranka, katera z nami vred tvori absolutno večino v tej visoki zbornici, vsaj principijelno stopila na stališče splošne in enake volilne pravice za državni in deželni zbor. (Ploskanje na levi. — Handclatschen links.)

Ako, visoka zbornica, listamo v stenografičnih zapisnikih visoke zbornice, vidimo, kako velik preobrat to pomeni, kar sem ravno navedel. Bilo je leta 1902. v seji dne 21. junija, ko je katoliško-narodna stranka prvič v tej zbornici stavila predlog za spremembo deželnega reda in deželnozborskega volilnega reda v zmyslu splošne in enake volilne pravice. In, visoka zbornica, kako je bil takrat ta predlog v tej zbornici sprejet? Prečital se je predlog (bere — liest):

„Deželni zbor naj sklene:

Deželni red in deželnega zbora volilni red za vojvodino Kranjsko se ima spremeniti na temelju načel splošne in enake volilne pravice“ in kaj nam tukaj kaže tedanji stenografični zapisnik? „Ves elost na desni. — Heiterkeit rechts.“ Ta veselost je gospode v treh letih že minula, pa minula jih bo še bolj temeljito, kakor do današnjega dne. (Odobranje na levi. — Beifall links.) In kaj čitamo, gospoda moja, še nadalje? Ko se je bil ves predlog, tudi formalni del tega predloga prečital, čitam v stenografičnem zapisniku (bere liest): „Poslanec dr. Tavčar proti desnici: — Abgeordneter Dr. Tavčar zur Rechten gewendet: „Die Herren sind gewiß alle für die Dringlichkeit!“ — Veselost na desni. — Heiterkeit rechts.“ Torej s smehom in pikro ironijo smo bili sprejeti, ko smo prvič nastopili v tej zbornici z idejo, da se uresniči splošna in enaka volilna pravica; danes pa en del tistih gospodov, ki so pripomogli k smehu, sam stavlja tak predlog v tej visoki zbornici. (Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaklič: „Pavli!“)

In, gospoda moja, doživeli smo tudi še neko drugo stvar še v zadnjem zasedanju visoke zbornice, ko smo bili stavili predlog za volilno reformo v tem zmyslu, da naj se volilna pravica za deželni zbor razširi na vse sloje prebivalstva. Takrat je ustavni odsek podal poročilo, podpisano od načelnika viteza dr. Schoeppla in poročevalca dr. Ivana Tavčarja, koje poročilo je kot maksimum, ki je priznati glede volilne reforme — kot maksimum, pravim — hotelo koncedirati in še to zelo modro in previdno zaklavzulirano, k večjemu štiri revne mandate za novo splošno kurijo, ki naj bi se bila ustanovila, in od teh štirih mandatov naj bi se bil en mandat dal Ljubljani, drugi mandat drugim mestom in inustrialnim krajem, tako da bi se bili zopet ustvarili tudi v tej splošni kuriji novi volilni privilegiji, ktere mi pobijamo z vso silo! Danes pa, gospoda moja, ista stranka nastopa s predlogom za splošno in enako volilno pravico, in to, gospoda moja, kar moram posebno povdarjati in občudovati, to po dogodkih, ki so se vršili v zadnjem zasedanju po-

slanske zbornice državnega zbora. V zadnjem zasedanju poslanske zbornice državnega zbora smo tudi mi, kakor različne druge stranke, stavili nujni predlog, da se volilni red za državni zbor spremeni v zmislu splošne in enake volilne pravice. V tem zasedanju je voditej narodno-napredne stranke dr. Tavčar v državnem zboru še govoril proti splošni in enaki volilni pravici in, ko je prišlo do glasovanja, — ne vem, ali se je do takrat častita narodno-napredna stranka že podala na pot poboljšanja — ko je prišlo do glasovanja, ni bilo ne enega poslanca te stranke notri. In sedaj, visoka zbornica, vidimo, da je vložen od narodno-napredne stranke nujni predlog za splošno in enako volilno pravico in jaz kar odkritosrčno priznavam, da mi ta predlog, če tudi vsebuje, kakor se bo tekom te debate pokazalo, nepotreben in neumesten privesek, da mi ta predlog, ker jasno in točno izraža načelo splošne in enake, direktne, tajne volilne pravice, z veseljem pozdravljamo. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — *Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.*)

Ali, gospoda moja, s papirnati predlogom še ni nič opravljeno. Kdor v resnici hoče splošno in enako volilno pravico, ta mora tudi delovati zanjo, ta se mora podati na pot resnega in brezobzirnega boja za splošno in enako volilno pravico — v postavnih mejah, kakor se samo po sebi razume. Predlog staviti, ja gospoda moja, to je zelo po ceni, sila po ceni. Predlogov se lahko veliko stavi, ali delovati za uresničenje tega, kar se predlaga, to je nekaj drugega.

Mi vidimo danes v tej visoki zbornici, da je večina zbornice za splošno in enako volilno pravico, da je proti njej le manjšina, katero reprezentuje veleposestvo v tej zbornici. Komur je resno za volilno preosnovo v zmislu enake in splošne volilne pravice, ta mora potem iz tega izvajati vse politične konsekvence in ako hočemo izvojevati splošno in enako volilno pravico v tej zbornici, potem moramo politično izolirati (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — *Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.*) in politično izstradati tisto stranko, ki se zoperstavlja pravicam ljudstva, oprta na krivične, na neumne privilegije. (Klici na levi: — *Rufe links: „Tako je!“*) Gospoda moja, čestita napredna stranka, ako se na eni strani postavlja na demokratično stališče, na drugi strani pa politično vežete s tistimi elementi, katerih delovanje gre na to, preprečiti tak demokratični predlog, ako politično podpirate te ljudstvu sovražne elemente in skrbite, da ne pridejo ob politično veljavo, to ni nobeno delovanje za splošno in enako volilno pravico in predlog sam potem nima tiste vrednosti, katero bi moral imeti. (Pritrjevanje na levi. — *Zustimmung links.*)

Gospoda moja, ako si ogledamo politični položaj v tej visoki zbornici, Vas vprašam: Kdo je pa gospodar političnega položaja v tej zbornici v tistem hipu, ko pride zbornica do normalnega dela? Ali je gospodar v tej zbornici slovenska večina te zbornice? Ne, gospoda moja, v tistem hipu postane suverenni gospodar ekscelenca baron Schwegel. (Klici na levi: — *Rufe links: „Tako je!“*) Veleposestniki so gospodarji v tej zbornici, ta stranka gospoduje

in to bodele vendar priznali, da njen politični vpliv, katerega ima v tej zbornici, ni v nobenem razmerju s številom tistih ljudi, ki stoje v deželi za temi gospodi. Ja, častita gospoda, jaz nikakor ne grem tako daleč, da bi izrekel tako pikro sodbo o zastopnikih veleposestva, kakor jo je izrekel član Vaše stranke, častita narodno-napredna stranka, na shodu zaupnih mož narodne stranke v Ljubljani dne 29. listopada 1894. Takrat je Vaš govornik — jaz povdarjam, da se z vsemi njegovimi besedami nikakor ne strinjам — spregovoril te-le besede: „Skoraj tretjino deželnih poslancev voli še vedno tista peščica nemčurskih veleposestnikov, od katerih ima marsikdo komaj domovinsko pravico v deželi Kranjski in katerim so težnje prebivalstva te dežele veliko manj na brigo, kakor njihovi konji in psi.“

Tako je bil spregovoril na shodu zaupnikov član Vaše stranke, katera se je eno leto potem politično zvezala z ravno tistimi gospodi, o katerih ste rekli, da so jim manj pri srcu težnje ljudstva, kakor njihovi konji in psi. Toda jaz, kakor rečeno, te silno ostro formulirane sodbe nikakor osebno do pičice ne podpisujem; ali gospoda moja, to-le je pa vendarle gotovo in jaz mislim, da to mora vsakdo priznati, da take volilne pravice, kakor jo imajo ti gospodje, da takih privilegij ne more nihče zagovarjati, ki pametno in pravično sodi. Oglejmo si vendarle nekoliko to stvar. Že naprej izjavljam, da ne bom gospodov v svojem govoru mnogo mučil s številkami. Edine številke, katere bodem tekom celega svojega govora navajal, so sledeče.

Po izkazu zadnjih deželnozborskih volitev je bilo kmetskih volilcev, volilcev v kmetskih občinah 40.000, volilcev v mestih in trgih inkluzivno trgovinsko zbornico, ki ja oddaja pravzaprav mestne mandate 5000 — jaz navajam le okrogle številke —, in veleposestniških volilcev je po zadnjem izkazu okroglo 80. V veleposestniški skupini pride en poslanec na 8 volilcev, v skupini mest in trgov pride en poslanec na 500 volilcev in v kmetskih občinah pride en poslanec na 2500 volilcev. Ja, gospoda moja, to se pravi z drugo besedo, en volilec v veleposestvu šteje za 62 meščanskih volilcev in za 312 kmetskih volilcev! In kljub temu, gospoda moja, ima ustavni odsek pogum, žalostni pogum, v svojem poročilu z dne 13. oktobra 1904 trditi in izjaviti, da je kmetski stan zadostno zastopan v tej visoki zbornici. (Živahno odobravanje na levi. — *Lebhafter Beifall links.*)

To razmerje 1:62:312 je tako kričeče, da moram vprašati gospode veleposestnike: Ali je kdo izmed Vas, ki misli, da se bo to razmerje trajno vzdrževati dalo, ali je kdo tako zaverovan v svoj volilni privilegij, da misli, da se bo to danes, začetkom XX. stoletja še vzdrževati dalo? Gospoda moja, jaz moram reči tukaj v čast našemu kmetskemu stanu, da vsak kmet na Kranjskem brez razlike narodnosti, kateri s svojimi žuljavimi rokami in v potu svojega obraza obdelava dedno zemljo s svojo rodbino, veliko več pomeni za blagor in napredek naše dežele, kakor vsak veleposestnik, ki sedi v svojem gradu (Pritrjevanje na levi, ugovori na desni. — *Zustimmung links, Widerspruch rechts.*),

da ima veliko več pomena, gospoda moja, v politiskem, socialnem in gospodarskem oziru; sicer bom pa še govoril o tem. Ja seveda, gospoda moja, ni čuda, da sta se za našo ustavo, ki je zasnovana na tako neumnem volilnem redu in nezmisljnih privilegijih, zanimali dve posebno nazadnjaški državi v namenu, da bi si po tem vzorcu napravili ustavo, to je bila Ruska in — Kitajska (Živahna veselost na levi. — Lebhaftes Heiterfeit links.). Seveda, kitajskim mandarinom se mora kaj takega dopadati, to popolnoma razumem (Ponovljena veselost na levi. — Erneute Heiterfeit links.), in tudi ruski avtokraciji se je to dopadlo. Le ljudstvo daleč proč držati, na strani držati ljudstvo in vedno jerobovati nad ljudstvom, da ne pride do prostega izraza svojega prepričanja! Ali na Ruskem je stvar že minula. Ruski narod je tej oslariji hitro konec naredil, gospoda moja, in danes mora ruski car, prisiljen po javnem mnenju, prisiljen od svojega ljudstva, izrekati se za načelo splošne volilne pravice. Ja, gospoda moja, ali hočete toliko časa čakati, da tudi pri nas pride do tega, kakor na Ruskem? Ali mora vedno Avstrija biti tista država, ki pride prepozno z vsakim napredkom? Ali hočete čakati toliko časa, da bodo velike mase ljudstva, ki so se sedaj začele premikati v celi naši državi, da bodo te mase vseh narodov — vsaj so vsi narodi vdeleženi pri tem, — končno, uvidevši, da se jim trdovratno zapirajo vrata v zakonodavne zastoje, s silo vdrli skozi ta vrata? Ali hočete res tako dolgo čakati? (Smeh v središču. — Gelächter im Centrum). Nikari se ne smejajte, gospoda! Pred tremi leti ste se tudi smejali in danes Vas je smeh že dokaj minil. —

Poglejte vendar v knjigo zgodovine, pogledjte vendar v knjigo zgodovine konstitucionalnih držav in konstitucionalnega razvoja in videli bode, in prepričali se bode, da je vsako gibanje za pravično razširjenje volilne pravice, da je vsako gibanje po demokratiziranju ustave in države, privedlo končno do popolnega uspeha. In srečna država, kakor Nemčija, ki je, ko se je rodila, imela kot vodilnega državnika Bismarcka, ker tam niso tekli potoki krvi v boju za volilno pravico, kakor v drugih državah, ki niso bile tako srečne, da bi bile imele o pravem času takih državnikov. Bismarck gotovo ni bil demokrat, ampak da se poslužimo znanega pruskega politiskega izraza, bil je „Sandjunker“, konservativen do kosti; toda pravi državnik je bil, poln državniške modrosti in on ni vprašal, kaj bi on rad imel, ampak kaj potrebuje domovina, da bo močna, močnejša, kakor druge države, in zato je ustvaril nemški „Reichstag“ na temelju splošne in enake volilne pravice in teh velikih bojov za volilno pravico, kakor jih imajo druge države, vsled tega na Nemškem nimajo, ker celi nemški narod s ponosom gleda na svoj „Reichstag“, ki je izvoljen na temelju splošne in enake volilne pravice.

Zato pravim, gospoda moja, da državniška modrost zahteva, da se, dokler je gibanje še v postavnih mejah — za svojo osebo želim, da bi tudi ostalo v teh mejah, — v pravem času napravi reforma, ki bo vstrezala zahtevi in želji ogromne večine ljudstva (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.).

Vsaj se je, gospoda moja, tudi v poslanski zbornici državnega zbora položaj čudovito spremenil v zadnjem času in vsi mi smo bili presenečeni, ko se je dne 6. oktobra t. l. pokazalo v zadnjem hipu, da je velika večina glasovala za splošno in enako volilno pravico. Gospodje, pomislite vendar eno, danes Vi tukaj sedite, danes lahko sodelujete pri sestavi novega volilnega reda in nove deželne ustave. Danes še končno vsaj deloma lahko vtisnete tudi svoj duh novemu volilnemu redu, ker imate pravico sodelovanja v deželnem zboru; ali pomislite, da pride dan, ko te priložnosti ne bode imeli, ampak se bo čez Vaše glave napravila nova deželna in državna ustava in novi volilni red za državni in deželni zbor. Ne smete pozabiti, da mi nimamo cesarja, ki bi bil zaprisegel na našo ustavo, ampak ta ustava bila nam je z februarskim patentom l. 1861. oktroirana, in tisti, ki je imel pravico jo dati, jo lahko tudi zopet vzame. Težave v Avstriji naraščajo čedalje bolj, vedno večje so komplikacije po celi širni Avstriji in ne samo v Avstriji, ampak v celi monarhiji, osobito na Ogrskem, in dinastija je prišla danes v položaj, da se mora že boriti za obstanek dednih svojih dežel. Kadar se ima pa dinastija boriti za hišno oblast, za posest habsburške hiše, — ali mislite, da se bo potem dinastija, če hoče premagati nastale težave potom uvedbe splošne in enake volilne pravice, ozirala na to, da morda ekscelenc baron Schwegel ali grof Barbo ne bode ta več izvoljena? To so premajhna vprašanja, pri vsem spoštovanju do Vaših oseb moram to reči, nego da bi v takem zgodovinskem trenutku prihajala v poštev, in ako me vsa znamenja ne motijo, mislim, da nismo več ravno tako posebno daleč od tistega trenutka, ko se bo na odločilnem mestu uvidevalo in menim, da se je že uvidevati začelo, da je za Avstrijo le ena rešitev, namreč da se spravi sveža, zdrava kri v to nekoliko zastarelo državno telo po tej poti, da se vsem vrata odpro v zakonodavne zastoje, da se vsem dajo enake politiske pravice, ki bi radi veseli in srečni bili kot zadovoljni, enakopravni državljani, in, gospoda moja, prišel bo tisti moment, ko bo mogočni glas prestola zahteval, da se to izvrši, in takrat, gospoda moja, Vas ne bo nihče vprašal. Danes pa imate še moč sodelovati in soglasovati in, gospoda moja, porabite to priliko, dokler jo še imate!

Naj mi bo dovoljeno, spregovoriti par besed osobito o častitem Kranjskem veleposestvu.

Ideja veleposestniške kurije, ideja privilegirane veleposestva — jaz mislim, da v tem smo vsi edini — je bila ta, da se dajo gotove predpravice vkoreninjenemu plemstvu, ki se osobito odlikuje po velikem dominjalnem posestvu. Bili so časi v naši deželi — in tudi leta 1861. je to bilo še vsaj deloma resnično — bili so časi v naši deželi, ko je ta ideja imela nekaj za-se. Bili so časi v naši deželi, ko je plemstvo v svojih gradovih — o tem ni nobenega dvoma — bilo odločilen stan v deželi; ali, gospoda moja, mi vsi vemo, koliko se je spremenilo v tem pogledu že pred letom 1861., v tistem hipu, ko so kmetje zadobili svobodo in neodvisnost od graščine. Gospoda moja, v tistem hipu izvršila se

je pravzaprav odločilna sprememba in to taka, da je bil vsled tega volilni privilegij že leta 1861. v resnici neopravičen, ker ni več imel pravega temelja v politični in socialni strukturi dežele. Vendar takrat je še vladala ideja nekega posebno vzvišenelega poklica prirojenega, vkoreninjenega plemstva v deželi. Ta ideja je takrat vladala in končno je vsak zakon kolikor toliko sad idej, ki vladajo v dotični dobi, sad svojega časa. Toda, častita gospoda, poglejmo si vendar nekoliko temeljito spremembo ravno veleposestniške kurije od leta 1861. do današnjega dne. Vsakdo, kdor razmere količkaj pozna, mora reči, da je ta kurija danes nekaj popolnoma drugega, kakor leta 1861. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links).

Vidite, častita gospoda, jaz sem si dal prepisati prvi volilni imenik v kranjsko veleposestvo; datiran je od 20. marca 1861.

Gospoda moja! V tem prvem imeniku kranjskega veleposestva nahaja se 107 volilcev. Tedajno število volilcev je padalo od leta do leta, tako da se je sedaj že skrčilo na 80. To je že nekaj pri tem malem številu. Medtem ko število volilcev v mestih, trgih in na deželi vedno narašča, tukaj pada. Ali, gospoda moja, še nekaj drugega vidimo z vso jasnostjo. Ako primerjamo ta prvi imenik kranjskega veleposestva z današnjim imenikom iste kurije, potem vidimo, da danes 1.) velik del l. 1861 opravičenih posestev sploh ne eksistira več in 2.) da je velik del opravičenih posestev prešel v posest drugih rodbin. Mi vidimo, gospoda moja, da od teh 107 volilcev, oziroma opravičenih posestev danes le še mal del najdemo v volilnem imeniku, pri čemer pa posebej poudarjam, da smatram kot bistveno spremembo imenika le, če je opravičeno posestvo prišlo v roke druge rodbine, ker to je samo ob sebi umevno, da volilci iz l. 1861 večinoma več ne živijo; ali pa je sprememba v tem, da opravičeno posestvo sploh več ne eksistira kot tako. In, gospoda moja, od takrat opravičenih posestev in takrat opravičenih rodbin, ki jih je bilo 107, jih manjka danes sedemdeset! (Smeh na levi. — Gelächter links.) Samo 37 torej, vzamem okroglo število 40, ako hočete — malo privage rad dam — torej okroglo: štirideset je še danes tistih opravičenih glasov, ki eksistirajo od leta 1861. sem. Škoda, da nimamo statistike v rokah — in pridržujem si staviti v ustavnem odseku predlog, da se visoka deželna vlada pozivlje, preskrbeti ta statistični materijal, — namreč o vseh spremembah, ki so se izvršile v deželni deski od leta 1861. naprej do danes. Mi bomo videli potem iz tega statističnega materijala, da je bilo iz deželne deske v tej dobi toliko zemljišč ekskorporiranih, da danes tudi v deželni deski vpisana zemljišča nimajo daleč več tistega obsega, kakor leta 1861., ko se je vstvaril velikanski privilegij veleposestva.

Gospoda moja! Iz označenih izprememb kranjskega veleposestva sledi jasno, da, če bi se tudi postavili na stališče sedajnega volilnega zistema, če bi se tudi postavili na stališče obstoječih interesnih kurij, da potem vendar dalekosežni privilegij, ki ga ima kranjsko veleposestvo, vsaj danes že od daleko ni več opravičen.

Gospoda moja! Jaz nočem govoriti obširno o načelu splošne in enake volilne pravice kot take. V tem pogledu se je pri nas v zadnjih mesecih toliko govorilo in pisalo, da bi nosil sove v Atene ali pa vodo v Savo, ako bi tukaj razlagal vse tiste razloge, ki govore za splošno in enako volilno pravico v prid države in dežele. Splošna in enaka volilna pravica je tako živa državna potreba, da morajo tej državni potrebi nasproti izginiti vsi individualni interesi posameznih političnih strank.

Gospoda moja! Jaz rečem državna potreba in imam dovolj vzroka za to. Mi živimo v dobi splošne vojaške dolžnosti. Nikogar se ne vpraša, koliko davka da plačuje, kadar se ga asentira, se ga ne vpraša, ali plačuje zadosti cesarskega davka, ampak samo premeri se, če je dosti dolg in širok in potem je spregovorjena beseda „tauglich“ in mož mora izvrševati najtežavnejšo dolžnost državljana, mora plačevati krvni davek. Gospoda moja! Ali hočete v taki državi še nadalje poniževati tistega, ki mora svoje življenje zastaviti, da zadosti svoji vojaški dolžnosti, ali hočete njega Vi izključiti tudi od volilne pravice, od sodelovanja v javnih zadevah pri državni in deželni zakonodaji?

Gospoda moja? Taka izključitev je silno nevarna za državo. Velikanska bremena nalagajo zakonodavni zbori ljudstvu, osobito velikanska bremena za državo, za državno obrambo, za državno moč. Gospoda moja! Ljudstvo občuti le-ta bremena, katera postajajo vedno težja, vedno občutnejša, ta bremena občuti, ki se večajo korak za korakom; pravice se pa ljudstvu odrekajo, one pravice, katere ima ljudstvo v vsaki pametno urejeni konstitucionalni državi. Ni čuda, da imajo v taki državi, kjer je ljudstvo v svojih političnih pravicah prikrajšano, največji vpliv taki elementi, katerim ni ravno pri srcu obstoj države, katerim niso pri srcu monarhična čustva. Ni čuda, da je potem ljudstvo pristopno najradikalnejšim elementom v državi in ni čuda, če se potem ljudstvo polagoma nasrka sovraštva zoper tako državo in najvišje kroge v tej državi. Tega pa ni ljudstvo krivo, ljudstva ne zadene nobena krivda, ampak krivda zadene tiste kroge, ki ljudstvu sistematično odrekajo tiste pravice, katere ljudstvu gredo in katere bi mu država morala dati. Čim bolj se ljudstvo udeležuje javnega življenja, čim bolj ljudstvo sodeluje pri sklepanju postav, čim bolj se ljudstvo udeležuje kontrole javne uprave, čim bolj se ljudstvu dopušča pristop gori do najvišjih mest, da se osebno o vsem prepriča, da samo vidi, kako državni ustroj deluje in česar je potreben, tembolj bo ljudstvo patriotično, tembolj bo ljubilo to državo in tembolj bo tudi udano najvišji osebi v državi. (Odobranje na levi. — Beifall links)

Gospoda moja! Govori se vedno o subverzivnih elementih, kateri bi prišli potem na vrh, ako bi obveljala splošna in enaka volilna pravica. Toda tisti, ki tako govori, se moti ali pa nalašč tako govori, da bi ostrašil merodajne kroge pred splošno in enako volilno pravico. Gospoda moja! Resnica je ravno nasprotno! V širokih masah ljudstva v naši avstrijski državi hvala bogu živi še monarhični čut, udanost do cesarja. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung

linšč.) Ali, gospoda moja, če se bode še čakalo eno ali dve desetletji — ko danes živimo že v času občne politične prebujenosti, ko se čita politiško časopisje v zadnji gorski koči — če se bode še dolgo čakalo in še dolgo zadrževalo ljudstvu pravico, katero zahteva, potem pa utegne drugače priti, potem utegne priti do tistih ruskih razmer, o katerih sem že prej govoril. Čemu čakati, gospoda moja, tako dolgo, da bode prepozno? Ali morajo vedno resnične ostati besede državnika Bismarka, ki je rekel: „Die Geschichte des Hauses Österreich ist eine Reihe von veräunten Gelegenheiten“. Ja, gospoda moja, ali mora res vedno to resnično ostati, ali ni že čas, da se pride vendar enkrat do tega, kar je tako naravno in samo ob sebi umevno, namreč da se ljudstvu zaupa (Odobranje in pri-trjevanje. — Beifall und Zustimmung.), da se od zgoraj zaupa ljudstvu, da se opusti tisto nespametno nezaupanje, katero ne vzbuja nič drugega, kakor srd zatiranega ljudstva.

Ja, gospoda moja, reklo se je, da so se privilegiji ustanovili osebno za veleposestvo za to, ker so ti gospodje posebna opora za prestol in oltar. (Klici na levi: — Huße linšč: „To ni res.“) Ja, jaz sem katoliški politik in tak hočem tudi ostati. Ali reči moram, če bi bil oltar navezan samo na to oporo, potem bi se oltarju godilo ravno tako, kakor leta 1789. na Francoskem, kjer se je bil do takrat oltar resnično samo na plemstvo opiral in ko je potem masa ljudstva prevrnila oltar! Ravno tako je tudi s prestolom. Ker se je na Francoskem pred letom 1789. prestol opiral na plemstvo in samo na plemstvo, se mu je zgodilo isto kakor oltarju!

Monarhija mora imeti svojo podlago v srcih ljudstva, drugače se začne prestol majati in je zgubljen, in vera, za katero živimo in umrjemo, se mora istotako opirati na srca ljudstva, potem je tudi močna, potem je moralna velesila v državi, drugače pa nič ne pomeni v javnem življenju.

Kedo pa je danes, gospoda moja, prav za prav v naši državi proti splošni in enaki volilni pravici? Samo tisti jej nasprotujejo, gospoda moja, ki se ljudstva boje, tisti, ki se boje, da bi potem zgubili na političnem polju svoj vpliv, tisti, ki se boje, da bi potem nehala njih gospodstvo v deželi ali v državi, tisti so nasprotniki splošne in enake volilne pravice. Drugega pametnega argumenta sploh nisem slišal proti splošni in enaki volilni pravici; v bistvu je vse izraženo le v eni besedi: Strah pred ljudstvom.

Ali, gospoda moja, vprašam Vas, ali strah pred ljudstvom more biti tisti faktor, kateri naj odločuje v tako važnem vprašanju, kakor je vprašanje splošne in enake volilne pravice! Strah je sploh vedno slab svetovalec! Če se bomo ljudstva bali, potem bomo prišli do razmer, kakoršne imajo danes v Rusiji. Ljudstva se ni smeti bati, ampak ljudstvu se mora zaupati, dati se mu morajo pravice, katere po pravici zahteva, ljudstvu se mora dati možnost, da v legalnem okviru izvršuje svoj politiški vpliv po svojem prepričanju.

To je pametna politika, katere se je držal največji državnik preteklega stoletja knez Bismark in

te politike se bodo morali oprijeti tudi merodajni krogi naše države.

Na kaj se opirajo privilegirani stanovi? Izključno na davek. Ali, gospoda moja, vendar — kako bi rekel — vsak političen otrok danes ve, da direktni davek, ki edini daje one predpravitve v državi in deželi, da direktni davek igra dandanes v državnem gospodarstvu tako majhno vlogo, da mu ne moremo pripisovati več tiste važnosti pri odmeri političnih pravic, kakor nekda. Mi vendar vemo, da je direktni davek le majhen del državnih denarnih virov, mi vendar vemo, da država največ živi od indirektnega davka, katerega vsakdo plačuje brez izjeme. Tobak, sladkor, žganje, pivo, sol itd., gospoda moja, to so tisti viri, ki financijelno vzdržujejo državo in jej omogočujejo držati vojno moč, vzdržavati veliko armado uradnikov.

Pa tudi direktni davek ni samo davek tistega, ki ga neposredno plača v davkariji. Poglejmo n. pr. davek industrije. Kje pa so viri tega davka, kdo pripomere k njemu, če ne delavec. Kolikokrat sem čul besede iz ust velikih industrijcev: „Ja, mi ne moremo konkurirati z Nemčijo, mi veliko dražje produciramo, mi ne moremo plačevati takih mezd, kakor na Nemškem in to radi tega, ker je pri nas industrija z davkom bolj obremenjena kakor tam.“ Gospoda moja! To je vendar jasno spričevalo dotičnih, da so delavci udeleženi tudi pri direktnem davku. Tedaj tudi z direktnim davkom ne shajamo v opravičenje sedanjih volilnih privilegij.

Ali, gospoda moja, kar se tiče dežele, priznam, da tukaj razmerje mej direktnim in indirektnim davkom ni popolnoma tako, kakor v državnem budgetu. Ali vendar, gospoda moja, tudi naše deželne finance, tudi naši deželni dohodki nikakor ne opravičujejo onega velikega privilegija davkoplačevalcev, kajti, ako pogledamo deželni proračun, vidimo, da spada približno polovica deželnih dohodkov na direktni davek in druga polovica na indirektni davek. Tri milijone kron — jaz govorim le v okroglih številih — izkazuje naš deželni budget, poldrug milijona pride iz direktnega davka in ravno toliko iz indirektnega. Tedaj deželne finance, financijelni ustroj našega deželnega gospodarstva, nikakor ne opravičujejo onih velikih privilegijev, ki jih imajo davkoplačevalci in osebno ne opravičujejo to, kar je po sedanjem volilnem redu za deželni zbor določeno, namreč, da je oni, ki ne plačuje vsaj 8 K direktnega davka, popolnoma izključen od pravice voliti za deželni zbor.

Častita gospoda! Iz tega stvarnega izvajanja sledi z zadostno jasnostjo nujnost volilne preosnove v smislu splošne in enake volilne pravice za deželni in državni zbor. Splošna in enaka volilna pravica, gospoda moja, je problem, katerega rešitev se ne da več dolgo časa odlašati v tej zbornici. — Ta zbornica stoji od leta 1902. sem v znamenju boja za volilno reformo, boja za pravice izključenih mas naroda do zastopstva v deželnem zboru.

Gospoda moja! Ne le v svojem lastnem imenu, ampak v imenu vseh svojih torarišev, v imenu cele naše stranke na podlagi soglasnega sklepa vseh opravičenih faktorjev, izrekam tukaj, da bode ostala

ta zbornica tudi naprej v znamenju boja za splošno in enako volilno pravico toliko časa, da bode te dali kos pravice ljudstvu, kos pravice narodu, kateri danes zunaj stoji izven te visoke zbornice.

Gospoda moja! Iz te izjave jasno razvidite, kako nujna je ta volilna reforma. Ali morebiti hočete, da vedno tako ostane, kakor je bilo od l. 1902. do danes, da se te nenormalne razmere petrificirajo, ali hočete, da bode še vedno tako, ali hočete še čakati 10, 20 let? Če hočete čakati, le čakajte, mi bomo tudi čakali. — Za nas ne igra čas nobene vloge, mi lahko čakamo. (Dr. Tavčar: „Ali tudi ljudstvo?“) Vi vprašate, gospod dr. Tavčar, če bode tudi ljudstvo čakalo? Na to vprašanje Vam bodem takoj odgovoril. Odkar se je pričel v deželnem zboru naš boj za splošno in enako volilno pravico, nismo sedeli za pečjo, temveč smo šli med ljudstvo in na nešteti shodih po deželi razlagali ljudstvu ta naš boj za volilno pravico. In pri vsaki priliki smo ljudstvu rekli: gre se za volilno pravico, gre se za to, da se odstrani nezmisel, da danes tukaj igrajo večino v deželnem zboru poslanci, kateri zastopajo le dokaj pičlo manjšino v deželi in rekli smo ljudstvu, da ta boj zahteva hudih žrtev. Rekli smo ljudstvu, da utegne trajati ta boj še leta in leta, rekli smo ljudstvu odkritosrčno: Ali hočete vstrajati, ali naj odnehamo mi, povejte nam, mi smo pripravljene odložiti svoje mandate, če hočete, da tega boja ne nadaljujemo in Vi si volite druge zastopnike v deželni zbor! Ali ljudstvo je na vseh shodih izreklo svojo odločno voljo, da naj mi svoj boj nadaljujemo in dokler bode ljudstvo pri tej svoji volji vstrajalo, kolikor časa nas bo pošiljalo v deželni zbor, toliko časa bomo mi vstrajali pri tem boju in nikari ne mislite, da bode te kedaj nas zmučili ali utrudili.

Imamo jasno začrtano pot; to pot smo si začrtali kot trezni, resni možje, ki vedo, kam hodijo in kaj hočejo. To pot smo si začrtali po resnem posvetovanju kot možje in popolnoma svesti si svoje odgovornosti napram naši vesti, ljudstvu in deželi. In po tej poti bomo šli naprej, naj se zgodi kar hoče, toliko časa, da bode te Vi končno se večini ljudstva udali in da bode te odpri vrata do sedaj izključenim masam naroda v deželni zbor.

Vidite, častiti gospodje, Vi ste zamudili ugodno priliko. Velika napaka Vaša je bila, da niste prišli za roko, katero smo Vam že v predzadnjem in v zadnjem zasedanju deželnega zbora ponudili. Takrat bi bili mi še lahko glasovali za pohlevno volilno reformo, za splošno kurijo s primernim številom mandatov. To je bil še položaj v zadnjem zasedanju visoke zbornice in Vam je to tudi znano. Danes je ta moment zamujen, danes mi ne sprejememo več splošne kurije. Danes je za nas samo eno načelo merodajno, načelo splošne in enake volilne pravice!

Gospoda moja! To je danes naše stališče. Vi ste s tem, kar ste storili, da ste odklonili ceneni kompromis, ko je bil še mogoč, napravili veliko napako in ta napaka se bode maščevala nad Vami.

Danes, kakor rečeno, ni nobena druga rešitev več mogoča, kakor potom uvedbe splošne in enake

volilne pravice. To ni moje osebno stališče, to je stališče cele katoliško-narodne stranke in, gospoda moja, to stališče ne odobrava samo strankino vodstvo ali naš klub, to stališče ni samo stališče strankinega vodstva ali našega kluba, ampak to stališče odobrava cela stranka v deželi, to stališče odobrava ogromna večina ljudstva v deželi.

Tako, častita gospoda, se je položaj poostrel in ne po naši krivdi. Vsaj vemo, kaj bode te rekli: Mi smo za splošno in enako volilno pravico, ali 11 gospodov je tu v zbornici, ki se ne bodo čisto nič ženirali, zoper to glasovali.

Ta argument ima nekaj zase; ni nobenega dvoma, da ekselencja baron Schwegel lahko zapreči volilno reformo v tej zbornici. Vsaj drugega ni treba, nego da onih enajst gospodov zapusti to zbornico, ker potem, glasom deželnega reda, ne moremo veljavno sklepati o volilni reformi.

Ali, gospoda moja, kljub temu je to baš od Vaše strani le izgovor, častita narodno-napredna stranka! V Vaših rokah je, da se zvežemo in sčasoma skupno priborimo volilno preosnovo.

Stranka veleposestva, res je, tvori tu v zbornici močno trdnjavo. Ali trdnjava se ne vzame samo z naskokom, ampak trdnjava se premaga tudi s tem, da se jo izstrada, in vidite v političnem boju je treba včasih političnega nasprotnika izstradati. Politično pa izstradamo veleposestvo v tej zbornici, ako se mi, kar nas je slovenskih poslancev, ki smo jednih misli na temelju načela splošne in enake volilne pravice, združimo v skupno falango, in se zvežemo ravno v ta namen, da si izvojujemo to volilno pravico. (Ploskanje na levi. — *Händeklatschen links.*)

Komur je resno za stvar, ta mora slediti temu pozivu, drugače, oprostite, ne moremo smatrati Vašega predloga tako resnim, kakor bi ga radi smatrali.

Gospoda moja! Ti gospodje od veleposestva so danes zelo pogumni, vsaj so si v svesti, da tvorijo večji del večine na podlagi pakta iz leta 1895., ki se je leta 1901. obnovil in ugloobil.

Gospoda moja, v tistem hipu pa, ko bodo ti gospodje politično izolirani, ko bo večina, ki hoče pravično volilno reformo napraviti, to stranko, dokler nasprotuje volilni reformi, politično popolnoma blokiral, jo popolnoma izstradala, in sicer tako, da jim, dokler nečejo ti gospodje poštene volilne reforme, v vseh zadevah, ki se tičejo ravno njihovih interesov, interesov veleposestva, interesov Nemcev na Kranjskem, vse odreče (Zivahno odobravanje in ploskanje na levi. — *Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.*), potem se bode položaj polagoma spremenil. Potem bodo gospodje stradati začeli in lačen človek vedno slabejši postaja, moči mu pešajo in nazadnje pride trenotek, ko izstradani človek reče: No, naj pa bo!

Tako se dela resna in brezobzirna politika za pravice ljudstva. In, gospoda moja, kako velikanškega pomena bi bila volilna preosnova ravno iz narodnega stališča, katero Vi, kakor pravite, v prvi vrsti zastopate! Ali je v kaki primeri s številom Nemcev v deželi, da imajo 11 zastopnikov v tej zbornici? Vsakdo mora odkrito priznati, da to ni

nobeno pravično razmerje, priznati, da kranjskim Nemcem po njihovem številu gresta k večjemu dva mandata, ne pa 11 mandatov. Torej vidite, potem bi ta zbornica kazala vse drugo lice, nego danes. Potem bi bila složna slovenska večina v tej zbornici. Jaz ne vem danes, kako bo slovensko ljudstvo volilo na podlagi splošne in enake volilne pravice čez 10 ali 20 let, ker se ljudska volja glede političnih strank spreminja. Ali, gospoda moja, toliko je gotovo, da bi bilo potem popolnoma nemogoče, popolnoma izključeno, da bi v tej zbornici slovenske Kranjske dežele odločevali Nemci v sporu med Slovenci.

Popolnoma nemogoče bi bilo to enkrat za vselej in pomislite, kako velikanskega pomena je za nas Slovence osobito kranjski deželni zbor. Ja, gospoda moja, edini deželni zbor, kjer imajo Slovenci večino, edina dežela, kjer bi se lahko reklo: V tej deželi Slovenci gospodarijo na lastnih tleh, edina dežela v celi naši državi — pomislite, kako moč bi to dalo obupnemu boju naših bratov na periferijah, pomislite, kaka narodna politika bi bila potem mogoča, pomislite, da bi se potem lahko delali v tej zbornici veliki koncepti dalekosežne jugoslovanske politike, pomislite, da potem ne bi več prišlo tako, kakor nedavno v Reki, kjer so Hrvati sklepali za vse jugoslovanstvo tako važne reči, pa nas Slovencev niso tja vabili.

Pomislite, da stojimo v zgodovinsko važnem momentu, kar vsakdo sprevidi, kdor motri znamenja časa, pomislite, da stojimo pred velikimi spremembami v državi in celi monarhiji in da v tem trenutku zamore ravno jugoslovanstvu pripasti največja vloga. Jaz, gospoda moja, sem poslušal, ni dolgo tega, predavanje Nemca na Dunaju. Imel je etnografični zemljevid Avstro-Ogrske monarhije na steni, govoril je tudi o jugoslovanstvu in pokazal na zemljevidu jednotno jugoslovansko barvo južno od Drave ter rekel: „Meine Herren, jüdisch von der Drau die Südslaven, wie von Gott geschaffen für einen selbständigen nationalen Staat“ (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung Intš.).

Tako, gospoda moja, govori Nemeč, ki nam je po svojem narodnem mišljenju popolnoma tuj. Gospoda moja, pustite vendar enkrat to neumo farško gonjo, katera Vam ni prinesla nobenih lavorik, nobenih političnih uspehov, katera Vam je prinesla samo politične neuspehe in politične — klofute, da se s kranjsko robotostjo izrazim (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen Intš.). Stopimo skupaj in začrtajmo velik jugoslovanski narodni program in dobili bomo na našo stran naše brate Hrvate in bomo z njimi skupaj delali veliko, odločno narodno politiko, ki bo privedla naš narod do boljše in lepše prihodnosti. (Ponovljeno odobravanje in ploskanje na levi. — Erneuter Beifall und Händeklatschen Intš.)

Poglejte, koliko terena ob jezikovnih mejah izgubljam; ali se Vam ne smilijo slovenski otroci, ki jih silijo narodni nasprotniki na Štajarskem in Koroškem v nemske šole, ali ki jih silijo v italijanske šole v Trstu, v Istri in na Goriškem?! (Odobravanje in ploskanje na levi. — Beifall und Händeklatschen Intš.)

Poglejmo vse to in — samo do Vas se obračam, slovenski tovariši — pustimo vendar to malenkostno vojsko, katero imamo tukaj na Kranjskem in katero bi najbolje primerjal z viharjem v kozarcu vode. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung Intš.). Pustimo to in stopimo skupaj na podlagi velikega narodnega, ne samo slovenskega, ampak hrvatsko-slovenskega, jugoslovanskega programa (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen Intš.).

Koncno le še par besed spregovorim k našemu predlogu samemu.

V prvi točki tega predloga se obravnava le načelno vprašanje, češ, deželni zbor se izreci za splošno in enako volilno pravico. Omeniti moram posebej, da je samo po sebi umevno, da volilna pravica mora biti ne samo splošna in enaka, ampak tudi direktna in tajna. Ako sta ti besedi izostali iz prvega dela mojega predloga, zgodilo se je to le zaradi tega, ker po današnjem stanju političnega naziranja ni niti najmanjšega dvoma, da volilna pravica, bodisi kakoršnakoli, mora biti tajna in direktna. V tem pogledu ne more biti nobenega nesporezumljenja. Vsi kranjski poslanci v državnem in deželnem zboru se že danes volijo direktno in tajno; torej teh dveh besed ni bilo treba izrečno vsprejemati v predlog, temveč le tiste besede, ki označujejo to, kar hočemo mi, kar pa druga stranka odreka, to je, da bodi volilna pravica splošna in enaka.

Kar se tiče druge točke mojega predloga jo moram spremeniti in sicer že glede na to, da je ustavni odsek, katerega volitev se v tej drugi točki predlaga, že izvoljen, spremeniti pa tudi zato, ker bi bilo glede na to, da se je današnja seja tako pozno sklicala, težko, da bi ustavni odsek mogel na podlagi prvotnega našega predloga v 14 dneh ugoditi, dotičnemu pozivu; kajti danes niti ne vemo, če bomo še 14 dni zborovali.

Spremeniti pa moram tudi tretjo točko predloga ker, kakor sem se prepričal, po deželnem redu in opravniku ni zbornica upravičena sklepati o prekinjenju sej, ker ima izključno le od cesarja imenovani deželni glavar pravico seje sklicevati, kadar on sam hoče. Vsled tega moram tudi tretjo točko spremeniti. Tedaj se ima glasiti druga točka tako-le: „Ustavnemu odseku se naroča, da poda svoje poročilo o tej zadevi v najkrajšem času“ —

in tretja točka:

„Deželni glavar se naprosi, da dotlej, da ustavni odsek predloži to poročilo, ne skliče zbornične seje“.

Stvar gospoda deželnega glavarja bo potem, uvaževati, v koliko hoče tej želji — recimo, da bo predlog sprejet — ustreči in stvar njegova bo osobito tudi uvaževati, ali so tako nujne stvari za rešiti, da se morajo vršiti seje. Vsekako pa mislim, da bo gospod deželni glavar v toliko uvaževal ta sklep, da bo seje mej tem časom le v toliko sklical, v kolikor bo to res neobhodno potrebno za rešitev ljudskih potreb, da bo pa ob enem tudi gledal na to, da bo ustavni odsek imel dosti časa za mirno in stvarno delo, ki je v tem hipu važnejše in nujnejše, kakor vsako drugo. (Klici na levi: — Stufe Intš.: „Tako je!“)

Častiti gospodje, prosim, glasujte za nujnost našega predloga! (Zivahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Säudetatschen links.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Ker je ura že pozna in moj govor utegne trajati dalje kakor eno uro, dal bi gospodu deželnemu glavarju v uvaževanje, ali ne bi hotel on sedaj sejo pretrgati in to tembolj, ker je ob 3. uri pogreb župnika Malenškega, katerega se gotovo želi vdeležiti tudi veliko gospodov deželnih poslancev.

Deželni glavar:

Ta želja je bila meni izražena že od več gospodov poslancev, ker se mislijo vdeležiti pogreba

župnika Malenškega. Torej vstrezam želji gospoda poslanca župana Hribarja, da se sedaj seja ne nadaljuje. Opozoriti pa moram, da ne bi mogel potem odrediti nadaljevanje seje za popoldne in zvečer, ker dvorana še nima razsvetljave, drugič pa bi danes itak bilo nemogoče, da bi se ta točka cela še rešila.

Poslanec Hribar:

Tedaj prosim jutri!

Deželni glavar:

Jutri nadaljevala se bo današnja obravnava, k kateri sta že vpisana dva govornika.

Seja bo torej jutri dopoldne ob 10. uri.

Zaključim sejo.

Konec seje ob 1. uri popoldne. — Schluß der Sitzung um 1 Uhr Nachmittag.

